

EU:n vammaisten vuosi päätettiin Roomassa

MERIA WUOLANEN

EU:n vammaisten vuoden päättäjien päätöspuheenvuorot pitivät Kreikan työ- ja sosiaaliministeri Dimitrios Reppas (vas.), EU:n työ- ja sosiaaliasioiden vastaava komissaari Anna Diamantopoulou, Italian lihastautiliiton puheenjohtaja, Mobilitä-lehden toimittaja ja kirjailija Franco Bompreszi, Italian EU-asioiden vastaava ministeri Rocco Buttiglione ja Euroopan vammaisten foorumin EDF:n puheenjohtaja Yannis Vardakastanis.

MERIA WUOLANEN

Päättäjien konferenssissa oli esillä Italian marraskuussa 2003 saama Roosevelt-palkinto. Yhdysvaltalainen Roosevelt-säätiö myönsi palkinnon tunnustukseksi Italiassa vammaisten tasa-arvoon tähtäävästä työstä. Palkinto on Yhdysvaltain entisen presidentin Franklin D. Rooseveltin kasvoveistos, 50 000 dollarin rahasumma jaettava vammaisjärjestöille sekä 1 000 pyörätuolia.

EU:n vammaisten vuosi avattiin tammikuussa 2003 Ateenassa Kreikan puheenjohtajakaudella ja päätettiin 5.-7. joulukuuta Roomassa. Italian isännöidyssä pidettyyn päättäjien konferenssiin oli kutsuttu 500 järjestöjen, eri viranomaistahojen ja median edustajaa EU:n nykyisistä jäsenmaista ja ehdokasmaista.

Kuten koko vammaisten vuoden myös päättäjien teema-

na oli tietoisuuden vahvistaminen siitä, että vammaisille henkilöille kuuluvat samat ihmisoikeudet kuin muillekin ihmisille. Tämän tunnustamiselle perustuu puolestaan se, että vammaisia ei saa syrjiä missään asiassa ja heillä on oltava samat mahdollisuudet tiedonsaantiin, palveluihin, koulutukseen, työhön ja harrastuksiin. Konferenssissa eri maiden ja järjestöjen edustajat kertoivat pyrkii-

Keskeiseksi asiaksi vuoden aikana nousivat vammaisten henkilöiden ihmisoikeudet ja syrjimättömyys.

säädäntöön määräaikaan vuoden 2003 joulukuuhun mennessä.

Suomessa syrjinnän kieltävät direktiivit sisältyvät hallituksen syyskuussa 2003 eduskunnalle antamaan esitykseen laiksi yhdenvertaisuuden turvaamisesta. Tasavallan presidentti vahvisti lain tammikuussa, ja se tuli voimaan helmikuun alusta 2004.

Konferenssissa mukana ollut Suomen vammaisfoorumin pääsihteeri **Pirkko Mahlamäki** piti pienenä ihmeenä sitä, että syrjinnän kieltävät direktiivit saatiin keväällä 2000 niin helposti läpi EU:ssa.

EU:n komissio valmisteli keväällä 2000 kaikenlaisen syrjinnän kieltävät direktiivit ”yläkanttiin”, olettaen, etteivät ne mene sellaisenaan läpi, vaan vesittyvät kuitenkin. Kaikkien ylätarkastukseksi Itävallan ministeri ilmoitti EU:n neuvoston kokouksessa, että Itävalta kannattaa esitystä ilman ehtoja.

Tässä vaiheessa muut maat eivät halunneet ryhtyä karsimaan esitystä, jotta ne eivät olisi leimaantuneet Itävaltaa rasistisemmaksi. Itävallan ministereitä oli koko kevään boikotoitu, koska Itävallan hallitukseen oli otettu mukaan edellisenä syksynä vaalivoiton saanut **Jörg Haiderin** johtama Itävallan vapauspuolue FPÖ, jota ei hyväksytty sen rasististen mielipiteiden vuoksi.

Enemmän tukea vammaisten perheille

Isäntämaa Italia oli ottanut päättäjien konferenssin erityis-teemaksi vammaisten oikeuden perheeseen. Tämän osion puheenvuoroissa korostettiin, että vammaisten kuten muidenkin lasten syrjinnän ehkäiseminen alkaa perheestä. Perheen jäsenenä vammaisen lapsi pääsee parhaiten mukaan normaaliin elämään, ihmissuhteisiin ja sosiaalisiin verkostoihin.

Perhettä ei kuitenkaan saa jättää yksin huolehtimaan vammaisesta lapsesta, vaan perheelle

MERIA WUOLANEN

Maarit Aalto oli päättäjien ainoa suomalainen puheenvuoron käyttäjä. Hän kertoi Families In -projektista, jossa hänen oma järjestönsä FDUV on mukana.

myksistään ja saavutuksistaan vammaisten henkilöiden tasa-arvoisten mahdollisuuksien luomisessa.

Syrjinnän kieltävät direktiivit

Useissa puheenvuoroissa tuotiin esiin tyytyväisyys EU:n neuvoston vuonna 2000 antamiin syrjinnän kieltäviin direktiiveihin, mutta pettymäitä oltiin siihen, että vasta kolme maata oli nivoutunut direktiivit kansalliseen lain-

on annettava kaikki mahdollinen tuki, jotta perhe voi elää normaalia elämää joutumatta liian koviin. Jotkut puhujat myös huomauttivat, että perheen on saatava itse valita, missä määrin se osallistuu vammaisen lapsen hoitoon.

Avioerojen yleistyminen ja siitä seuraavat yksinhuoltajuus ja uusperheet asettavat uusia vaatimuksia perheiden tukemiselle. Esimerkiksi vammaisen lapsen yksinhuoltajavanhempi tarvitsee erityisesti tukea.

Perheen rinnalla päivähoito ja koulu ovat tärkeitä lapsen osallistumisen mahdollistajia. Italiassa on viime vuosina erityisesti keskitytty vammaisten lasten koulunkäyntimahdollisuuksien parantamiseen ja opetusmenetelmien kehittämiseen kouluissa.

Perheen merkityksen korostamisessa muistutettiin myös vammaisen lapsen oikeudesta itsenäistyä ja perustaa oma perhe. Tämän oikeuden takaamiseksi perheet tarvitsevat erityisesti tukea. Vammaisen lapsensa hoitoon sitoutuneet perheet jatkavat tehtäväänsä helposti lapsen aikuistuttuakin.

Vammaisten perheitä tukevia palveluja kehitetään parhaillaan EU:n komission rahoittamassa projektissa Families In. Projektissa on mukana järjestöjä Suomesta, Ruotsista, Espanjasta, Belgiasta ja Britannianasta sekä Euroopan vammaisten henkilöiden palvelujen tuottajien yhdistys EASPD (European Association of Service Providers for Persons with Disabilities.)

Suomesta projektissa on mukana FDUV (Förbundet De Utvecklingsstördas Väl rf.), jonka toimintaa projektisihteeri **Maarit Aalto** esitteli konferenssissa. Projektissa selvitetään perheiden tarpeiden ja heidän saamiensa palveluiden välistä kuilua. Katsotaan, vastaavatko palvelujen tuottajien ja viranomaisten tavoitteet perheiden tarpeita. Eriyisesti kiinnitetään huomiota varhaiseen puuttumiseen, vammaisen lapsen aikuistumiseen ja vammaisten itsenäisen selviytymisen tukemiseen.

Merja Moilanen

Euroopan vammaiset yhteistyössä

Euroopan vammaisten vuosi syntyi paljolti Euroopan vammaisfoorumin aloitteesta, joka edustaa Euroopan 37 miljoonaa vammaista EU:ssa.

European Disability Forumiin (EDF) kuuluu kansallisia vammaisten kattojärjestöjä ja vammaisten eurojärjestöjä. Suomalaiset valtakunnalliset vammaisjärjestöt muodostavat Vammaisfoorumi ry:n, jonka kautta ne kuuluvat Euroopan vammaisfoorumiin.

EDF muodostettiin vuonna 1997 EU:n vammaisohjelman Helioksen neuvonantajajärjestöstä itsenäiseksi Euroopan vammaisjärjestöjen yhteistyöelimeksi. Samalla se pääsi EU:n komission jatkuvan rahoituksen piiriin.

Suomen Vammaisfoorumin nykyinen pääsihteeri **Pirkko Mahlamäki** toimi EDF:n sihteeristön vammaispoliittisena virkamiehenä puolitoista vuotta EDF:n perustamisen jälkeen.

”Aika oli mielenkiintoista ja haastavaa. Jotkut saavutukset huomaa vasta nyt jälkepäin. Esimerkiksi Luxemburgin puheenjohtajuuskaudella 1997 tulivat ensimmäiset työllisyyspoliittiset suuntaviivat. Saimme niihin maininnan vammaisten työllisyyden edistämisestä, vaikka komission esityksessä vammaisten työllistymisestä ei mainittu mitään. Virke oli tavallaan ensimmäinen koukku, johon ovat perustuneet myöhemmät vaatimukset, että poliittisissa asiakirjoissa piti viitata vammaisten tilanteeseen.”

”Tämä oli ensimmäinen kokemus siitä, että meidän lobauksestamme oli konkreettisia ja näkyviä tuloksia. Sen kunniaksi pidimme toimistossa kuohuviihujuhlan”, Mahlamäki kertoo.

Jonkin asian läpimeno EU:ssa on vasta puoli voittoa. Toinen

Suomen vammaisfoorumin pääsihteerin Pirkko Mahlamäen mielestä on parempi, että yleinen politiikka huomioi myös vammaiset eikä tarvittaisi erillisratkaisuja. Tärkeintä kuitenkin on, että päädytään samaan paikkaan, vaikka ei mennäkään yhdessä samasta portista vaan kulman takaa.

Invalidiliiton liittohallituksen puheenjohtajan Pekka Tuomin mukaan vammaispolitiikan käsittäminen vammaisten ihmisoikeuksien puolustamiseksi on tuonut siihen uutta puhtia ja uusia näkökulmia.

puoli on saada asia kansallisiin lakeihin ja toimintaan.

”Suomessakaan meitä vammaisia ei vielä 1990-luvun lopulla haluttu mitenkään innokkaasti nähdä työvoimatoimiston asiakkaina. Työministeriössä käytetään termiä vajaakuntoiset, jolla voidaan yhtä hyvin viitata niihin satoihin tuhansiin suomalaisiin, joilla on selkä kiipeä.”

ErillISRatkaisuista yleiseen politiikkaan

Pirkko Mahlamäen mielestä on parempi, että yleinen politiikka huomioi myös vammaiset eikä tarvittaisi erillISRatkaisuja. Tärkeintä kuitenkin on, että päädytään samaan paikkaan, vaikka ei mennäkään yhdessä samasta portista vaan kulman takaa.

Konkreettinen esimerkki tästä olivat Rooman konferenssin kuljetukset hotellista konferenssipaikalle. Pyörätuolia käyttävät kuljetettiin invataksella ja muut busseilla. Jos käytössä olisi ollut bussi, johon olisi voinut nostaa pyörätuolin, pyörätuolinkäyttäjille ei olisi tarvinnut järjestää eri kuljetusta.

”Olisin totta kai halunnut olla mieluummin muiden mukana bussissa, vaikka itsetuntoa hivelikin saada yksityinen erityiskuljetus. Bussissa olisi voinut jutella enemmän toisten kanssa”, pyörätuolia käyttävä Pirkko Mahlamäki toteaa pilke silmäkulmassa.

”Joissakin konferensseissa on ollut busseja, joissa on myös pyörätuolipaikkoja. Tästä on ollut sekin hyöty, että ihmiset ovat huomanneet, että tällaisiakin busseja voisi olla ihan normaaliikäytössä. Ne ovat olleet myös hyvä esimerkki siitä, että esteettömyys pitää ottaa huomioon kaikkialla.”

Vammaisen työuralla riittää esteitä

Pirkko Mahlamäki itse on hyvä tai huono esimerkki siitä, että vammaisten työuralle tulee esteitä joka nurkan takaa. Hän olisi halunnut jatkaa Euroopan vammaisfoorumien sihteeristössä, mutta esteeksi tulivat vaikeudet henkilökohtaisen avustajan käytössä ja kuntoutuksen saannissa.

EDF on rekisteröity belgialaiseksi järjestöksi, ja sen työntekijät ovat Belgian lakien alaisia. Palveluita ei voi viedä maasta toiseen eikä suomalaisella ole oikeutta saada henkilökohtaista avustajaa Suomesta Belgiaan, ja Belgiassa henkilökohtainen avustaja ei kuulu vielä vammaispalveluihin.

”Olen kuitenkin kiitollinen Euroopan vammaisfoorumille, että se otti toiminnan käynnistämävaiheessa töihin näin vai-

keasti vammaisen. Samalla tulivat esille esteet, jotka estävät vaikeasti vammaisten työllistymisen ja etenemisen urallaan.”

Pirkko Mahlamäki on hyväksytty EU:n komission kääntäjien listalle ja hän voisi toimia EU:ssa kääntäjänä, jos käytännön esteet voitaisiin poistaa.

Mahlamäki on koulutukseltaan filosofian maisteri, ja lisäksi hänellä opintoja oikeusnotaarin tutkintoa varten.

”Usein vammaiset kokevat, että oikeustieteelliset opinnot olisivat tarpeen, jotta pystyisi taistelemaan vammaisten oikeuksien puolesta. Itse ryhdyin opiskelemaan oikeusnotaarin tutkintoa pystyäkseen paremmin kääntämään lain ja hallinnon tekstejä.”

VammaisSpesifinen direktiivi tulossa?

Invalidiliiton liittohallituksen puheenjohtaja **Pekka Tuominen** on ollut aktiivisesti mukana EDF:n toiminnassa alusta asti. Hän kuuluu EDF:n työvaliokuntaan taloudesta vastaavana jäsenenä, finance officerina, ja ihmisoikeuskomiteaan. Tuominen korostaa, että EDF on ainoa Euroopan vammaisjärjestöjen kattojärjestö, joka kattaa kaikki vammaiset, ja se on vammaisten omassa hallinnassa.

Tuominen on nähnyt EDF:n aikana vammaispolitiikassa tapahtuneen muutoksen: vammaispolitiikka on nyt ihmisoikeuksien puolustamista ja edistämistä ja vammaisjärjestöt ihmisoikeusjärjestöjä. Vammaispolitiikalle on tätä kautta löytynyt uutta puhtia. Hän uskoo, että EU pystyy vaikuttamaan paljon vammaisten syrjinnän poistamiseen.

Tuominen ei ollut tyytyväinen Suomen hallituksen esitykseen laiksi yhdenvertaisuuden turvaamiseksi. Siinä työ- ja rotusyrjintä kielletään samassa paketissa, mutta eriarvoisella tavalla. EDF:ssä on jo tehty esitys komissiolle vain vammaisia koskevasta syrjimättömyysdirektiivistä. On joukko erityiskysymyksiä, joita ei voida ratkaista yleislainsäädännöllä. EDF toivoo eurooppalaista vammaislainsäädäntöä jatkoksi jo annetuille direktiiveille.

Merja Moilanen